Posudek na diplomovou práci

Magdalena Fottová
Obraz východního Žida v českých židovských časopisech (1910-1925)

Téma předložené práce patří k dosud málo zpracovaným oblastem středoevropské židovské kultury. Ve 20. století bylo v Československu publikováno několik studií, které se zabývají problematikou postav Židů v české literatuře (Oskar Donath) nebo naopak tvorbou židovských spisovatelů v češtině a němčině (Egon Hostovský, Viktor Fischl), ale svět východního židovstva zůstával v literární rovině až na výjimky stranou (Jiří Langer) jako cizí, podivný a málo srozumitelný. Diplomantka si stanovila cíl představit postavy Židů ze zemí východní Evropy v literárním kontextu českých zemí v období poměrně krátkém, ale bohatém na události a jejich dopad na zdejší politický, sociální a kulturní vývoj.
Její diplomová práce se proto logicky člení na dvě části. První zahrnuje literárně-teoretický Úvod (kapitola 1) a kulturně-historickou charakteristiku zaměřenou na pojem a stereotyp východoevropského židovství v konceptu nacionálně formulovaných ideových směrů moderního judaismu v prvních desetiletích 20. století (kapitola 2 – Ostjude: Vznik a vývoj stereotypu východního Žida v německém kulturním prostoru; kapitola 3 – Mezi asimilací a sionismem: Východní Židé v kontextu českožidovského a židovského nacionalismu). Tyto tři kapitoly jsou východiskem pro druhou část práce, v níž se autorka věnuje podrobné analýze konkrétního literárního materiálu.
Vyzdvihuji zde promyšlenou koncepci této části, v níž kapitola 4 (Českožidovská a česky psaná sionistická periodika v letech 1910-1925) zahrnuje přehled a obsahovou charakteristiku jednotlivých časopisů, především jejich beletristické části, které ve starších ročnících těchto periodik obvykle poskytovaly česky píšícím židovským autorům možnost publikace jejich tvorby. Nejstarší a nejčastěji studované periodikum – ročenka Kalendář česko-židovský, vydávaný od r. 1881 – autorka přímo označuje jako „reprezentativní literární revui národnostně českých Židů“ (s. 38), podobně plnil svou úlohu i týdeník Rozvoj zařazením literární přílohy, a v podstatě stejně byla koncipována i sionistická periodika, z nichž ročenka Židovský kalendář (vydávána od r. 1920) byla přímo pendantem Kalendáře česko-židovského. Všechny tyto časopisy a kromě nich několik menších a krátkodobě existujících titulů měly v kulturním životě Židů v českých zemích a za první Československé republiky důležitou funkci politickou a osvětovou, počínaje jazykovou stránkou a konče tematickou pestrostí článků od aktuálních úvodníků přes populárně-naučné články až k beletrii.
Na tento přehled navazuje kapitola 5 (Obraz východního Žida v českožidovských a sionistických časopisech), která je nejdelším a nejpodrobnějším úsekem práce. Je zde charakterizována publikovaná literatura, kterou tvoří v podstatě povídky a črty, a to překladová literatura i původní tvorba, která ovšem s tematikou východního židovstva přichází až po postupném seznámení s dílem východoevropských židovských autorů právě prostřednictvím překladů. Autorka práce ukazuje, jak v českožidovských i sionistických časopisech překlady převažují, zatímco původní české prózy se vyskytují výjimečně a z největší části jako převyprávění či adaptace. (Dodávám, že stejný charakter má beletristická próza se studovanou tematikou, otištěná v německých sionistických periodikách, např. v nejznámějším Selbstwehru.) V souvislosti s publikací literárních obrazů ze života a osudu východoevropských Židů diplomantka také správně zdůrazňuje důvody, proč se redakce jmenovaných časopisů k této tematice obracely: u českožidovské linie to byla logicky asimilace, u sionistů Palestina. Postavy východních Židů zde sloužily jako ilustrace protikladu starší tradiční generace a myšlení mladých – v případě českožidovské linie asimilantů, v případě sionistického hnutí průkopníků v Palestině. – Druhou část této kapitoly tvoří vlastní

rozlišení postav východních Židů, které sice vycházejí z daného stereotypu, ale stejně jako sama tematika východoevropského židovstva se mění a vyvíjejí v průběhu času a událostí. Na tomto místě oceňuji pečlivost autorky práce, s níž podrobila analýze sebrané prameny a sestavila základní typologii spolu s odkazy na spisovatele, jejichž dílo hrálo hlavní roli ve výběru publikovaných próz (např. prostí Židé ze štetlu a chasidé – J. L. Perec, humor – Šolom Alejchem).
V závěru práce (s. 72-76) diplomantka shrnuje zjištěné skutečnosti k typologii postav a důvodům publikace příslušných próz v českém prostředí. Přitom tyto otázky zasazuje do dobového politického a sociálního kontextu, kdy většině Židů v českých zemích události jako první světová válka, uprchlíci, pogromy, antisemitismus a Bejlisova aféra vůbec poprvé umožnily seznámení s existencí východoevropských židovských obcí a jejich obyvatel. Literární texty se tak staly prostředkem poznání a zprostředkování znalostí „širší židovské kultury“ (s. 73).

K obsahu ani metodice této diplomové práce nemám připomínky. Její výsledky svědčí o autorčiných znalostech, o jejím zájmu o zvolené téma a svědomitém přístupu. Mám jen několik poznámek k upřesnění některých údajů:
s. 14 – sborník *Das jüdische Prag* byl vydán r. 1917, ne 1914;
s. 32 – k zájmu F. Kafky o jidiš divadlo a Jicchaka Löwyho existuje též článek J. Hlaváčové, „Franz Kafkas Beziehungen zu Jicchak Löwy (Neues Material zur Biographie Franz Kafkas)“, *Judaica Bohemiae,* I, 1965, s. 75-78, který uvádí Kafkovu a Löwyho korespondenci z archivu Židovského muzea v Praze;
s. 36 – *Tchelet-Lavan* nebyl turistický oddíl, ale mládežnická větev původně spolku *Bar Kochba (Blau-Weiss)*, od 1921 připojená k *Ha-šomer ha-cair*, a podobně jako *He-Chaluc* (od 1918) činná v organizaci výcvikových táborů mládeže pro emigraci do Palestiny (viz. např. M.J. Wein, „Zionism in the Bohemian Lands Before 1918“, *Judaica Bohemiae,* XLIII, 2008, konkrétně s. 130 a 137);
s. 45, p. 113 – odkaz na Kievala s. 217 – správně 277;
v bibliografii není zařazen Z. Vydra (ed.), *Protižidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*, 2007, z jehož publikace je citována jen stať K. Habartové (s. 32, p.80, a s. 34, p. 87;
s. 54, p. 134, a Příloha, s. 85 – v odkazu uveden Šalom, Iš (pseudonym Františka Friedmanna), ovšem správně se má citovat Iš Šalom, což je hebrejský překlad příjmení Friedmann;
Příloha, s. 86 a 87 – překladatel Ploni Almoni; nejde o jméno, ale pseudonym (hebrejské označení anonyma).
Tyto poznámky samozřejmě nesnižují celkovou úroveň práce a jsou uvedeny jako doplňující v případě její publikace.

O svědomitosti autorky práce svědčí rovněž bibliografie (Literatura, s. 77-83), především úsek pramenů, který zahrnuje studovaná periodika a publikace textů. Vysoce hodnotím obsáhlou Přílohu (s. 84-95) jako velmi přínosnou část práce; obsahuje bibliografii textů s tématem východoevropského židovstva, které byly vydány v češtině v analyzovaných periodikách, a je přehledně uspořádaná do úseků a) původní texty, b) překlady, c) původní i přeložené kritické a komparatistické stati.

Celkové hodnocení:
Předložená diplomová práce Magdaleny Fottové je zdařilým příspěvkem k dosavadním studiím o židovské literatuře, které vznikly na FF UK na úrovni magisterských diplomových a doktorských disertačních prací. Zadaný úkol byl splněn, po obsahové i metodologické stránce

práce plně prokazuje odborné schopnosti diplomantky a odpovídá požadavkům kladeným na diplomovou práci. Po formální stránce má požadované náležitosti – abstrakt a klíčová slova v češtině a angličtině, pečlivě zpracovaný poznámkový aparát, strukturovanou bibliografii. Vzhledem ke kvalitám této práce ji jednoznačně doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako výbornou. Zároveň doporučuji její publikaci ve formě odborné studie v judaistickém nebo literárním periodiku.

V Praze dne 7. září 2015.

Doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc.
Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK